

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

Språk är framtiden

En rapport om engelska och moderna språk

Språk är framtiden

*En rapport om
engelska och moderna språk*

Lärarnas Riksförbund
November 2013

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser	5
Del A. Resultatredovisning av undersökning	9
Kort om språklärarnas bakgrund	9
Engelska	11
Undervisningsgrupper i engelska	14
Undervisningstid i engelska	15
Moderna språk	19
Fortbildning i moderna språk	20
Undervisningsgrupper i moderna språk	22
Undervisningstid i moderna språk	25
Elevs val, genomströmning och status för ämnet moderna språk	28
Del B. Beskrivande statistik över moderna språk	34
Grundskolan	34
Gymnasieskolan	37

Sammanfattning och slutsatser

Lärarnas Riksförbund har ställt ett antal frågor om språkundervisningen till lärare i engelska och/eller moderna språk. 762 lärare har svarat på en webbenkät.

Undervisningsgrupperna varierar stort i språkämnen, särskilt i engelska. Snittet för de största grupperna ligger på 24 elever, och nästan var femte engelsklärare uppger att största gruppen är på över 30 elever. Lärarna uppger att gruppstorlekarna hindrar dem från att anpassa undervisningen så att alla elever kommer till sin rätt.

Lärarna i moderna språk undervisar ofta i klasser där elever som befinner sig på olika språknivåer i kurssystemet blandas. Hälften av lärarna hävdar att detta sker ofta eller ibland. Detta handlar inte om nivåindelning som lärarna beslutat om, snarare rör det sig om att slå ihop grupper av organisatoriska och ekonomiska skäl.

Undervisningstiden i språk varierar stort i gymnasieskolan. En 100-poängskurs i engelska motsvaras i genomsnitt av 86 timmar, enligt lärarna i denna undersökning. Var tredje engelsklärare uppger att en 100-poängskurs motsvarar 80 timmar eller färre. Motsvarande genomsnittssiffra för moderna språk är 79 timmar. Fyra av tio lärare i moderna språk hävdar att kurserna motsvarar 80 timmar eller färre.

En stor majoritet av språklärarna, över 80 procent, vill se en reglering av undervisningstiden i gymnasieskolan, där en gymnasiepoäng motsvaras av en undervisningstimme.

Många elever väljer att inte läsa ett modernt språk, samt att avhoppet från ämnet är relativt omfattande. En stor andel av lärarna i ämnet anser att moderna språk bör vara obligatoriskt i grundskolan, på gymnasieskolans högskoleförberedande program, eller både och.

Slutligen visar undersökningen att språklärarnas fortbildning går på sparlåga. 38 procent av engelsklärarna har fått någon form av ämnesdidaktisk språkfortbildning de senaste fem åren. Motsvarande siffra för lärarna i moderna språk är 42 procent. Cirka tio procent av språklärarna har fått fortbildning i ett land där språket talas de senaste fem åren. Lärarna uppger därför att behovet av fortbildning är mycket stort.

Den officiella statistiken över moderna språkens utveckling beskriver en ökning de senaste åren, det vill säga att fler elever väljer språk både i grund- och gymnasieskolan. Detta är med stor sannolikhet en konsekvens av införda meritpoäng i gymnasieskolan. Däremot har en stor omfördelning av elever skett mellan de tre huvudspråken tyska, franska och spanska. Medan andelen som väljer tyska sjunkit radikalt har spanskan upplevt ett enormt uppsving. Endast 17 procent av eleverna i årskurs 9 läste tyska hösten 2012 medan 38 procent läste spanska. Förhållandet mellan dessa två språk är detsamma i gymnasieskolan.

Förslag

Lärarnas Riksförbund föreslår följande, med anledning av resultaten i denna undersökning:

- Rektorer bör få utbildning i schemaläggning. Språkämnen, precis som andra teoretiska ämnen, kräver sammanhållen undervisning där samtliga elever i gruppen närvarar. Den nationella timplanen för grundskolan måste stadiindelade per ämne. Det måste vara lätt att både lägga ut och utvärdera den minsta garanterade undervisningstiden.
- En nationellt fastställd timplan per kurs i gymnasieskolan måste inrättas, där ett gymnasiepoäng motsvaras av en undervisningstimme.
- Språklärarnas fortbildning måste stärkas, och den måste inriktas mot sådana moment som forskningen lyfter fram för framgångsrik språkundervisning.

- Kursindelningen i engelska bör ses över för en rimligare dimensionering av undervisningstid och innehåll.
- Undervisningsgruppernas storlek behöver regleras via maxtal. Vidare måste det finnas en garanti för eleverna att läsa de tre vanligast förekommande språken.

Enligt budgetpropositionen för 2014 ämnar regeringen ge Skolverket i uppdrag att ta fram ett förslag på stadiindelade timplaner per ämne för grundskolan. Detta är något som Lärarnas Riksförbund länge krävt, och kommer att fortsätta kräva fram till dess att detta är en realitet. Dock är läget allvarligast i gymnasieskolan som i dagsläget inte har någon timplan. Sedan kopplingen mellan gymnasiepoäng och undervisningstid släpptes har skolans huvudmän dragit ned på undervisningstiden rejält, något denna undersökning visar. Därför måste regeringen omedelbart föreslå en modell för tidsstyrning i gymnasieskolan som kopplar garanterade undervisningstimmar till gymnasiepoäng. Den garanterade undervisningstiden ska inte få minskas beroende på APL och andra undervisningsmoment.

Rektorernas kunskap i schemaläggning behöver stärkas. I dag är det inte ovanligt med långa 90-minuterspass i engelska i slutet av dagen, att schemabrytande aktiviteter drabbar språkämnen och att ämnen där elever samlas från flera klasser hamnar som en restpost på schemat. Sammanhållen undervisning krävs där samtliga elever i gruppen närvarar, utan att elever från vissa klasser tvingas avbryta eller frånvara på grund av allt från temadagar till vaccinationsbesök. Till saken hör också att de schemalagda timmarna i moderna språk ska respekteras utifrån den europeiska stegprogression som det svenska skolsystemet också omfattar. Elever på olika steg och nivåer ska inte blandas i samma undervisningsgrupp.

Fortbildningen för språklärare tycks ligga på en mycket sparsam nivå. Lärarnas Riksförbund föreslår en statlig satsning för att höja språklärarnas kompetens. Trots att många språklärare är välutbildade behövs fortbildning för att följa med i språkets utveckling. Dessutom behöver tid sättas av för att språklärare tillsammans ska kunna utveckla sin undervisning. Forskning visar att kollegialt lärande har mycket goda effekter för att nå resultat för förbättrad undervisning.

Lärarna i undersökningen signalerar att kurserna i engelska i gymnasieskolan varierar innehållsmässigt, vilket gör att de borde omfatta olika mycket undervisningstid. En översyn behöver därför göras för ämnet engelska i gymnasieskolan.

Lärarna i såväl engelska som moderna språk upplever att stora undervisningsgrupper försämrar kvaliteten på undervisningen. Då detta är en variabel som varierar högst betänkligt i den svenska skolan bör ett maxtal införas i syfte att garantera alla elever rätt till likvärdiga förutsättningar för att ta till sig undervisningen. Det handlar också om lärarnas arbetsbelastning och deras förutsättningar att använda de effektivaste undervisningsmetoderna.

Avslutningsvis måste det finnas en garanti för eleverna att läsa det moderna språk de är intresserade av, utifrån de tre vanligast förekommande språken – tyska, franska och spanska.

Del A. Resultatredovisning av undersökning

Kort om språklärarnas bakgrund

Diagram 1: Vilka av följande ämnen eller kombinationer undervisar du i?

Totalt har 762 lärare svarat på enkäten. Vissa lärare har svarat på frågor om både engelska och moderna språk då de undervisar i båda ämnen. Enkäten skickades ut via webben till 1 258 medlemmar som undervisar i engelska och/eller moderna språk i grundskolan och/eller gymnasieskolan. Några enstaka undervisar på komvux. Detta ger en svarsfrekvens på 61 procent. Diagrammet ovan visar att totalt 634 lärare svarat på den delen av enkäten som berör ämnet engelska och 352 lärare har svarat på den del som berör moderna språk.

50 procent av de lärare som endast undervisar i engelska återfinns i gymnasieskolan i denna undersökning. 45 procent finns i grundskolan och fem procent i vuxenutbildningen. När det gäller de lärare som endast undervisar i moderna språk finns 60 procent i gymnasieskolan och 39 procent i grundskolan. För de lärare som undervisar i båda ämnena återfinns 67 procent i gymnasieskolan och 30 procent i grundskolan.

84 procent av lärarna som svarat på undersökningen arbetar i en kommunal skola, resterande i en friskola. I tabellen nedan framgå lärarnas yrkeserfarenhet.

**Tabell 1. Hur länge har du arbetat som språklärare?
(ej representativt för hela språklärarkåren)**

Antal år	Procent
<11	38,3
11-20	39,7
21-30	14,9
31-40	6,1
>40	1

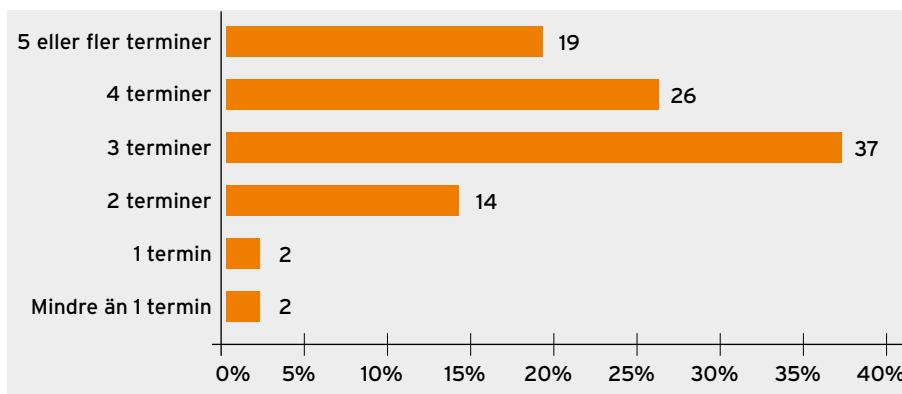
Tabellen ovan visar språklärarnas yrkeserfarenhet som just språklärare. Noterbart är att en relativt stor andel av lärarna i denna undersökning har arbetat mindre än tio år.

Till saken hör att föreliggande undersökning genomförts via en webbenkät och åldersfördelningen för denna typ av undersökningar tenderar att vara ojämn. Som bakgrundsinformation inför kommande redovisning av resultat är uppgiften om yrkeserfarenhet ändå intressant, men den kan inte tolkas som representativ för hela språklärarkåren.

Engelska

Lärarnas utbildning och fortbildning inom ramen för ämnet engelska

Diagram 2. Hur många terminers språkstudier har du i engelska?

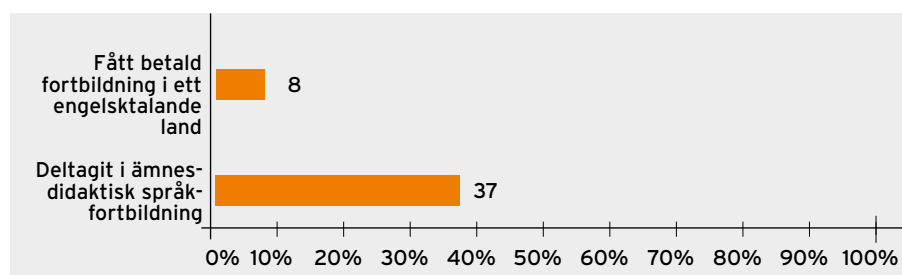
Formell utbildning i engelska

Diagrammet ovan visar att en stor majoritet av engelsklärarna, 82 procent, har läst minst tre terminer i ämnet vid universitet eller högskola. Var femte lärare har läst minst fem terminer. I undersökningen finns även lärare som undervisar i engelska på låg- och mellanstadium där de formella behörighetskraven är lägre.

De lärare som undervisar i svensk skola har genomgått olika typer av lärarutbildningar, beroende på när i tiden de examinerades. Dagens lärarutbildning, som startade 2011, kräver språkstudier om minst 45 hp för högstadielärare och 90 hp för gymnasielärare. Den tidigare lärarutbildningen, som startade 2001, krävde motsvarande 60 respektive 90 hp. I utbildningen dessförinnan, alltså den lärarutbildning som upphörde 2001, krävdes minst två terminers studier för högstadium och fyra för gymnasieskola (40 respektive 80 gamla poäng). För de lärare som har den äldsta lärarutbildningen ställdes krav på två respektive tre terminers ämnesstudier i språket.

Fortbildning i engelska

Diagram 3. Jag har under de senaste fem åren:

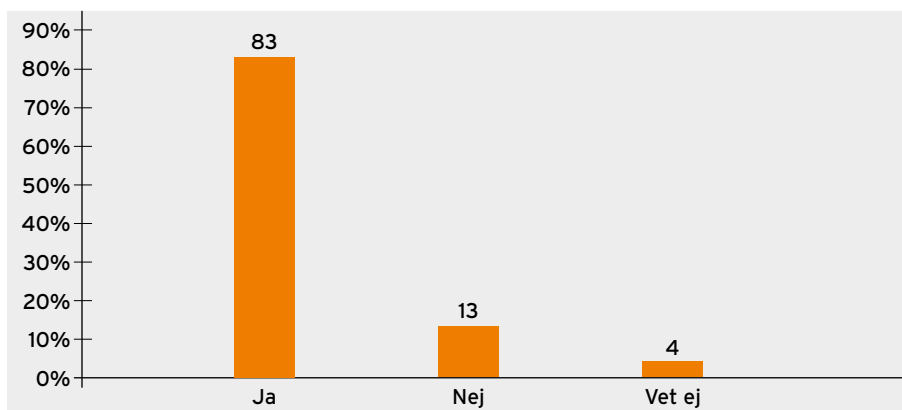

Knappt 40 procent av lärarna i engelska har deltagit i någon form av ämnesdidaktisk språkfortbildning i engelska. Det innebär att en stor majoritet, tre av fem engelsklärare, inte fått någon sådan fortbildning i ämnet de senaste fem åren.

När det gäller fortbildning i ett engelsktalande land är det inte ens en av tio lärare som fått någon sådan bekostad av sin arbetsgivare de senaste fem åren. Då lärarna haft möjlighet att kommentera detta visar det sig att många väljer att bekosta egen fortbildning utomlands.

Enligt det avtal Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet har med Sveriges Kommuner och Landsting har varje lärare rätt till sammanlagt 104 timmars fortbildning per år. Ett problem är att dessa timmar ofta inte faller ut, alternativt används till annan fortbildning som ofta inte har bäring på ett ämne eller ämnesområde.

Diagram 4. Känner du ett behov av ökad fortbildning i engelska, för att du ska kunna känna dig tillfreds med din undervisning?

Det är tydligt att lärarna i engelska känner ett stort behov av relevant fortbildning kopplat till sitt ämne. Före skolans kommunalisering var möjligheterna för fortbildning mer gynnsamma, då särskilda statsbidrag fanns för ändamålet.

För språklärare är det särskilt viktigt med fortbildningsstudier i utlandet, om inte annat så för att kunna följa hur språket faktiskt utvecklas över tid. I detta sammanhang är Fortbildningsavdelningen för skolans internationalisering vid Uppsala universitet en viktig aktör.

Undervisningsgrupper i engelska

Största undervisningsgrupp i engelska

Tabell 2. Undervisningsgrupper i engelska: största undervisningsgruppen

Intervall gruppstorlek för största grupp i engelska, antal elever	Procent
<11	7,3
11-15	4,2
16-20	13,7
21-25	27,7
26-30	28,8
31-35	16,5
>35	1,8

Snittet för den största undervisningsgruppen lärarna i denna undersökning har i ämnet engelska ligger på 23,8 elever.

Minsta undervisningsgrupp i engelska

Tabell 3. Undervisningsgrupper i engelska: minsta undervisningsgruppen

Intervall gruppstorlek för minsta grupp i engelska, antal elever	Procent
<11	27,8
11-15	16,9
16-20	25,3
21-25	17,8
26-30	10,6
31-35	1,5
>35	0

Snittet för den minsta undervisningsgrupp lärarna i denna undersökning har i ämnet engelska ligger på 15,7 elever.

Som framgår i de båda tabellerna ovan varierar storleken för både den största och minsta undervisningsgruppen i engelska stort. I de öppna kommentarerna som lärarna fått möjlighet att lämna kopplat till frågan om undervisningsgruppernas storlek, framkommer att många lärare

upplever svårigheter med de största grupperna. Flera lärare efterlyser någon typ av nivåindelning för att kunna ge varje elev det stöd den behöver. Svårigheter med att individualisera undervisningen påpekas särskilt som en följd av undervisningsgruppernas storlek.

Givetvis spelar elevsammansättningen in, men det är svårt att ge alla elever den undervisning de har rätt till i stora grupper, även om elevsammansättningen skulle vara gynnsam. Den största gruppen som noterats i undersökningen är på 47 elever.

De lärare som uppger att de har ett väldigt litet antal elever har ofta någon form av stödundervisning. De återfinns i den grupp som i tabellen ovan har färre än 11 elever. Även de lärare som har möjlighet till nivåindelning återfinns där.

Endast några enstaka lärare undervisar grupper om fler än 30 elever i engelska, enligt svarsresultaten.

Undervisningstid i engelska

Diagram 5. Får eleverna på din skola den minsta garanterade undervisningstiden i engelska, enligt den nationella timplanen?

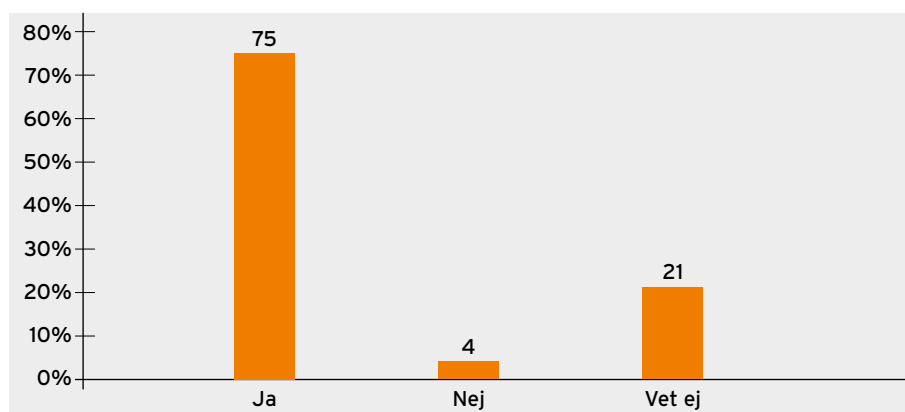
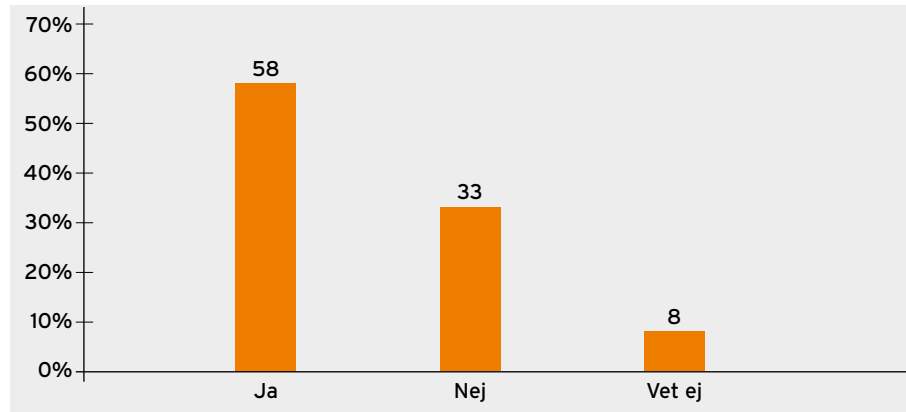

Diagram 6. Anser du att eleverna får tillräckligt med undervisningstid för att nå målen i kursplanen för engelska?

De lärare som undervisar i engelska i grundskolan har fått svara på ett par frågor om undervisningstiden kopplad till den nationella timplanen och kursplanens kunskapskrav.

Tre fjärdedelar av lärarna anser att alla elever får den undervisningstid de har rätt till enligt den nationella timplanen, som gör gällande att elever i grundskolan ska få minst 480 timmar undervisning i engelska under de nio årskurserna. En fjärdedel av lärarna svarar att de antingen inte vet eller att eleverna inte får den undervisning de har rätt till.

Drygt sex av tio lärare anser att den undervisningstid som ges i engelska vid deras skola räcker för att eleverna ska nå målen i kursplanen för ämnet. Var tredje lärare anser att undervisning ges i för liten omfattning.

Det är svårt att utvärdera om undervisning verkligen ges i enlighet med timplanen, särskilt för ämnen som griper över flera stadier. Det är viktigt att komma ihåg att timplanen endast anger ett minimum av timmar som varje elev har rätt till. Större behov ska leda till fler undervisningstimmar.

I budgetpropositionen för 2014 skriver regeringen att man ämnar ge Skolverket i uppdrag att ta fram ett underlag för hur en stadiindelning av timplanen i grundskolan skulle kunna se ut. Detta bör vara ett steg i

rätt riktning för att stärka elevernas rätt till undervisning i varje ämne, då undervisningstilldelningen och utvärderingen måste bli tydligare.

Även gymnasielärarna i engelska fick svara på ett par frågor om undervisningstiden. Samtliga kurser i engelska på gymnasieskolan ges som 100-poängskurser.

Före år 2000 fanns en koppling mellan gymnasiepoäng och undervisningstimmar, där en gymnasiepoäng motsvarade en undervisningstimme om 60 minuter. I dag finns ingen koppling mellan gymnasiepoäng och undervisningstid. Det är alltså upp till den lokala nivån att se till dels att den totala garanterade undervisningstiden för en gymnasieelev verkligen ges, dels att utifrån kursplanerna och den garanterade undervisningstiden för de tre åren dimensionera undervisningstiden för varje kurs.

Det är dock av intresse att se hur många timmar en 100-poängskurs motsvarar, det vill säga hur mycket mer eller mindre undervisningstid som ges i engelska sedan kopplingen mellan poäng och tid upphörde. Det bör i detta sammanhang sägas att kursplanerna reviderats sedan kopplingen upphörde, men inte på ett sätt som skulle motivera en radikal förändring av den tilldelade undervisningstiden i engelska.

Tabell 4. Undervisningstid i engelska på gymnasiet, 100-poängskurser.

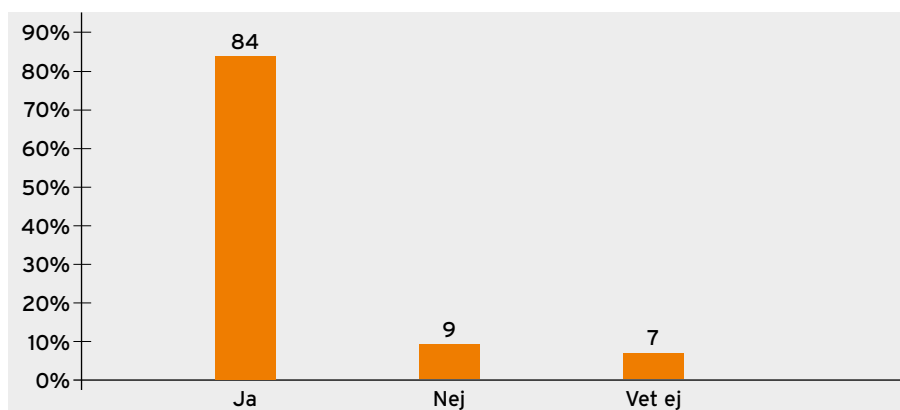
Intervall, antal undervisningstimmar	Procent
<70	6,7
70-80	24,3
81-90	45,5
91-100	19,4
>100	4,1

Den genomsnittliga undervisningstiden för en 100-poängskurs i engelska är 86,2 timmar, enligt denna undersökning. Lärarna har fått ange hur många undervisningstimmar den senast undervisade 100-poängs-

kursen i engelska omfattar/omfattade. Resultatet i tabellen har rensats från lärare som inte bedriver undervisning enligt gymnasieskolans kurser, exempelvis speciallärare.

Spridningen är mycket stor beroende på vilken skola och/eller vilken kurs man undervisar. Det är uppenbart att undervisningstiden i engelska har minskat i jämförelse med den reglering som fanns före år 2000. Nästan var tredje lärare, 31 procent, uppger att den senast undervisade kursen i engelska omfattade 80 timmar eller färre. Endast fyra procent av lärarna säger att den senaste kursen omfattade mer än 100 undervisningstimmar.

Diagram 7. Anser du att det bör finnas en reglering av undervisningstiden i engelska i gymnasieskolan, där en gymnasiepoäng motsvaras av en undervisningstimme?

En stor majoritet av lärarna anser att det bör återinföras en reglering som garanterar eleverna ett bestämt minsta antal undervisningstimmar kopplade till gymnasiepoängen.

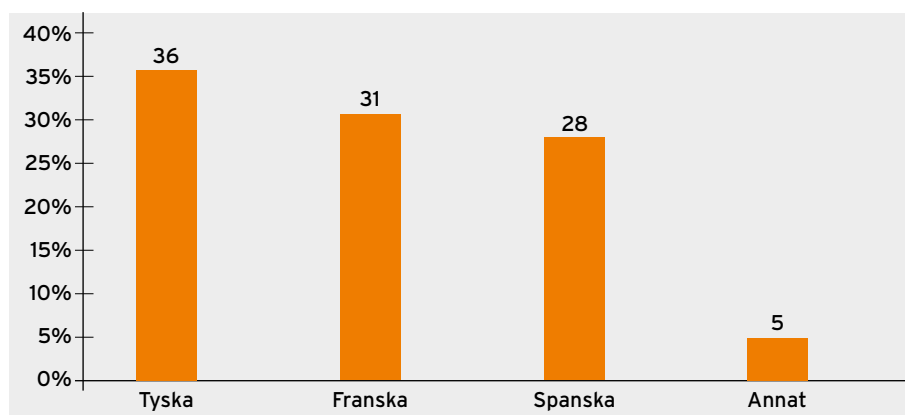
I slutet av oktober 2013 presenterade Lärarnas Riksförbund en studie som uteslutande handlade om undervisningstiden i gymnasieskolan. Resultatet i den studien överensstämmer med resultaten i föregående tabell när det gäller hur mycket undervisningstid som läggs ut. En tredjedel av lärarna uppgav att 80 eller färre timmar läggs ut i 100-poängs-

kurserna och endast fem procent av lärarna uppger att mer än 100 timmar läggs ut.¹

Även för gymnasieskolans del kommer regeringen att ge Skolverket i uppdrag att titta på hur en starkare styrning av undervisningstiden skulle kunna se ut.

Moderna språk

Diagram 8. Vilket är det moderna språk som du huvudsakligen bedriver undervisning i? (Om flera, välj det du senast hade lektion i.)

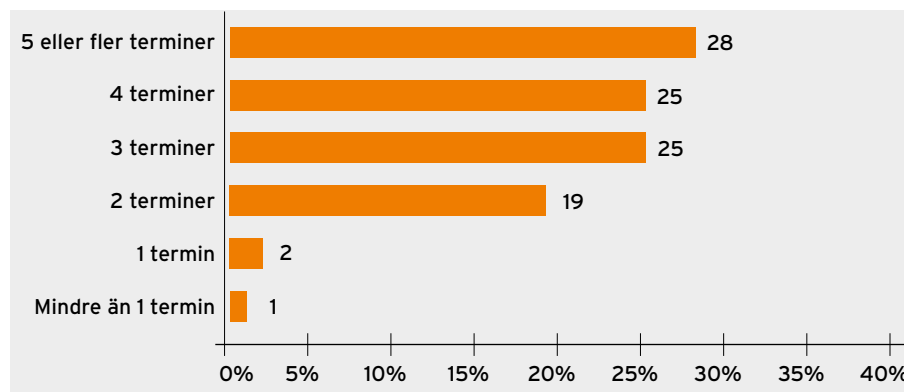

Lärarnas utbildning och fortbildning inom ramen för ämnet moderna språk

Som framgår i diagrammet är tyska det vanligaste moderna språket i denna undersökning. Det vanligast förekommande språk som undervisades i utöver de tre nämnda, är italienska. Nästan samtliga som markerat alternativet Annat i frågan undervisar i italienska.

¹ Lärarnas Riksförbund 2013, "Undervisningstiden i gymnasieskolan"

Diagram 9. Hur många terminer språkstudier har du i det moderna språket?

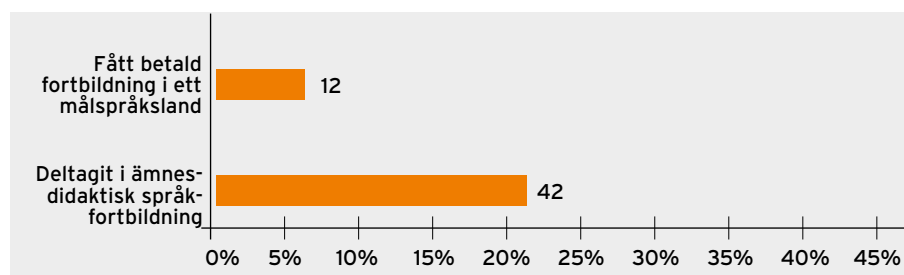

Var femte lärare har endast två terminer språkstudier eller mindre i sin utbildning. Denna grupp lärare bör prioriteras genom framtida fortbildningsåtgärder.

En förhållandevis stor andel av lärarna i moderna språk har läst fyra terminer eller mer i språket, hela 53 procent. Detta gör att språklärarna som grupp vanligtvis är mycket välutbildade i sitt undervisningsämne.

Fortbildning i moderna språk

Diagram 10. Jag har under de senaste fem åren:

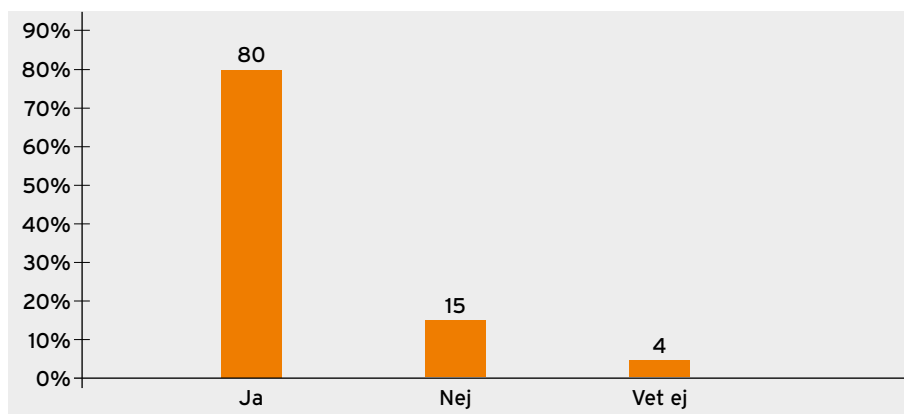
Formell utbildning i moderna språk

Drygt 40 procent av lärarna i moderna språk har deltagit i någon form av ämnesdidaktisk språkfortbildning i ämnet. Det innebär att en stor majoritet, tre av fem lärare i detta ämne, inte fått någon sådan fortbildning i ämnet de senaste fem åren.

När det gäller fortbildning i ett land där det moderna språket talas är det bara cirka en av tio lärare som fått någon sådan bekostad av sin arbetsgivare de senaste fem åren. Då lärarna haft möjlighet att kommentera detta visar det sig att många väljer att bekosta egen fortbildning utomlands. Dessa siffror är fullt jämförbara med hur det ser ut i ämnet engelska. Vi kan alltså tala om språklärare som grupp när det gäller bristande relevant fortbildning.

Precis som skrevs i avsnittet för ämnet engelska har de båda lärarfacken ett avtal med Sveriges Kommuner och Landsting där varje lärare har rätt till sammanlagt 104 timmars fortbildning per år. Ett problem är att dessa timmar ofta inte faller ut, alternativt används till annan fortbildning som ofta inte har bäring på ett ämne eller ämnesområde.

Diagram 11. Känner du ett behov av ökad fortbildning i det moderna språket, för att du ska kunna känna dig tillfreds med din undervisning?

Det är tydligt att lärarna i moderna språk, precis som i engelska, känner ett stort behov av relevant fortbildning kopplat till sitt språkämne.

För språklärare är det särskilt viktigt med fortbildningsstudier i utlandet, om inte annat så för att kunna följa hur språket utvecklas över tid. Denna aspekt är extra relevant för lärare i moderna språk, då det svenska samhället på ett tydligare sätt är bekant med engelska språket och den anglosaxiska kulturen.

Undervisningsgrupper i moderna språk

Tabell 5. Undervisningsgrupper i moderna språk: största undervisningsgruppen

Intervall för största undervisningsgrupp	Procent
<5 elever	0
5-10 elever	14,1
11-15 elever	14,1
16-20 elever	18,1
21-25 elever	25,8
26-30 elever	21,2
>30 elever	6,1

Största undervisningsgrupp

Snittvärdet för den största undervisningsgruppen som lärare i moderna språk undervisar ligger på 20,2 elever.

**Tabell 6. Undervisningsgrupper i moderna språk:
minsta undervisningsgruppen**

Intervall för minsta undervisningsgrupp	Procent
<5 elever	14,6
5-10 elever	34,9
11-15 elever	55,8
16-20 elever	20,2
21-25 elever	8,1
26-30 elever	1,2
>30 elever	0

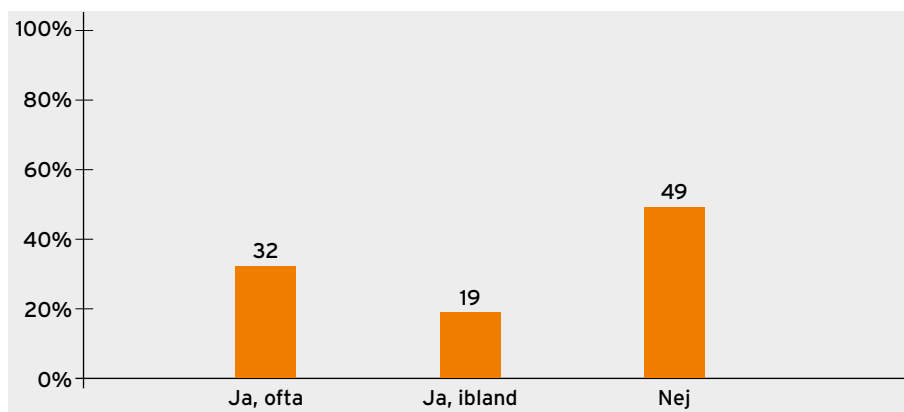
Minsta undervisningsgrupp

Snittet för den minsta undervisningsgruppen i moderna språk, enligt lärarna i denna undersökning, ligger på 11,5 elever.

Som framgår i de båda tabellerna ovan varierar storleken för både den största och minsta undervisningsgruppen i moderna språk stort, men inte på ett så dramatiskt sätt som i ämnet engelska. Om det finns en myt att moderna språk består av små klasser och därmed harmonisk undervisning så slår tabellerna ovan hål på den. Fler än var femte lärare anger att den största undervisningsgruppen i moderna språk är på mellan 26-30 elever.

Den största undervisningsgruppen i moderna språk i denna undersökning är på 36 elever.

Diagram 12. Undervisas elever som kommit olika långt (olika steg/nivåer) i språkstudierna i samma undervisningsgrupp?

Hälften av lärarna i moderna språk i denna undersökning vittnar om att elever som befinner sig på olika nivåer/steg blandas i samma undervisningsgrupp. Detta är något som framför allt förekommer i ämnet moderna språk och försvårar givetvis undervisning och språkutveckling över huvud taget. Det handlar alltså inte om bristande möjligheter till nivåindelning specifikt, utan att man av praktiska skäl eller av kostnads-skäl slår ihop elevgrupper.

Detta handlar ytterst om synen på ämnet moderna språk, även om viss förståelse kan finnas för dessa lösningar i absoluta undantagsfall som exempelvis vid vissa glesbygdsskolor. Siffrorna i diagrammet indikerar att detta dock inte rör sig om undantagsfall.

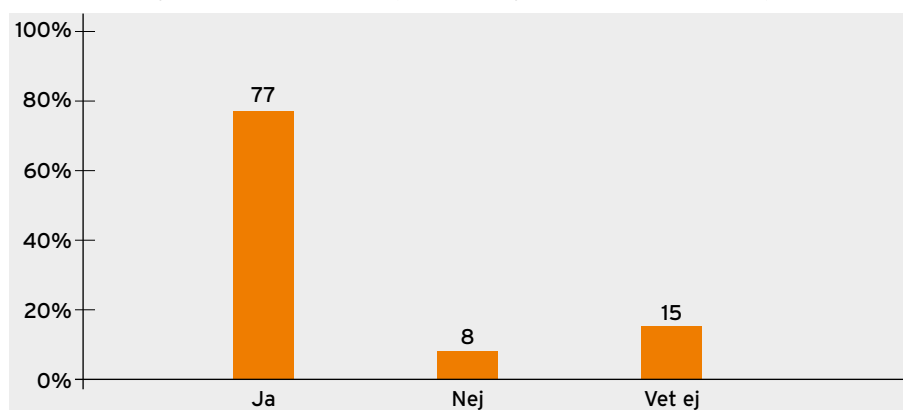
Tabell 7. Undervisas elever som läser olika språk i samma undervisningsgrupp?

Svaralternativ	Procent
Ja, ofta	3
Ja, ibland	2
Nej	95

Lyckligtvis blandas inte elever i undervisningen som läser olika språk i någon större utsträckning. Det är direkt kontraproduktivt pedagogiskt när det sker, men det verkar röra sig om en sällsynthet.

Undervisningstid i moderna språk

Diagram 13. Får eleverna på din skola den minsta garanterade undervisningstiden i moderna språk, enligt den nationella timplanen?

De lärare som undervisar i moderna språk i grundskolan har fått svara på frågan om undervisningstidens koppling till den nationella timplanen.

Fler än tre fjärdedelar av lärarna anser att alla elever får den undervisningstid de har rätt till enligt den nationella timplanen, som gör gällande att elever i grundskolan ska få minst 320 timmar undervisning i ämnet under de årskurser det är aktuellt med studier i ett tredje språk. En fjärdedel av lärarna svarar att de antingen inte vet eller att eleverna inte får den undervisning de har rätt till.

Som nämnts tidigare är det svårt att utvärdera om undervisning verkligen ges i enlighet med timplanen, särskilt för ämnen som griper över flera stadier. Trots att moderna språk vanligtvis endast berör högstadiet ser svaren ut på liknande sätt som för ämnet engelska.

I budgetpropositionen för 2014 skriver regeringen att man ämnar ge Skolverket i uppdrag att ta fram ett underlag för hur en stadiindelning av timplanen i grundskolan skulle kunna se ut. Detta berör förmodligen ämnet moderna språk i ringa utsträckning, även om utvärderingen av undervisningstid kan komma att göras tydligare.

Tabell 8. Undervisningstid i moderna språk på gymnasiet, 100-poängskurser.

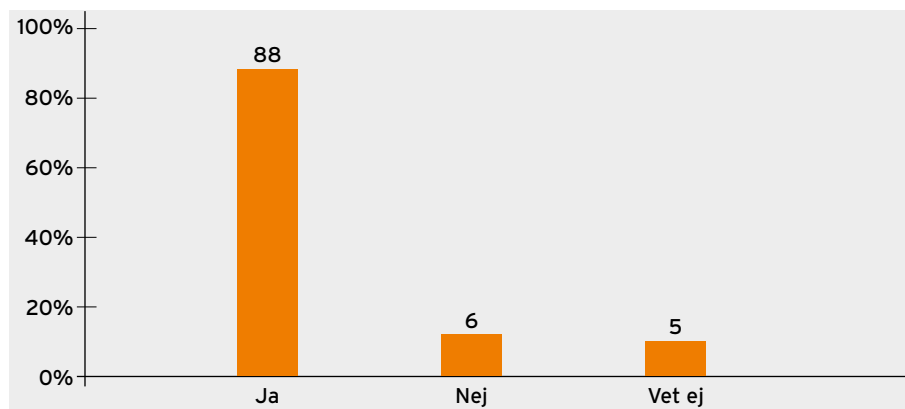
Intervall antal undervisningstimmar	Procent
<70	15,9
70-80	26,2
81-90	43
91-100	10,3
>100	4,7

Precis som för ämnet engelska har lärarna som undervisar i ett modernt språk i gymnasieskolan fått ange hur många undervisningstimmar som läggs ut för en 100-poängskurs. Samtliga språkkurser i gymnasieskolan omfattar 100 gymnasiepoäng.

Tabellen ovan liknar i mångt och mycket motsvarande tabell för engelska. Spridningen i utlagd undervisningstid är stor och utvecklingen sedan år 2000 har inneburit betydligt mindre undervisningstid för en 100-poängskurs, jämfört med när det fanns en reglering om att en gymnasiepoäng skulle motsvaras av en undervisningstimme.

Fyra av tio lärare anger att den senaste 100-poängskursen de undervisade omfattade 80 timmar eller färre. Knappt fem procent anger att mer tid läggs ut än 100 undervisningstimmar. Snittet för en 100-poängskurs i moderna språk ligger på 78,7 timmar i denna undersökning. Av de öppna svar att döma som finns i undersökningen handlar det inte om neddragningar till följd av att eleverna numera behöver mycket mindre undervisningstid för att nå målen. Snarare är det ett sätt att spara pengar från skolornas sida.

Diagram 14. Anser du att det bör finnas en reglering av undervisningstiden i moderna språk i gymnasieskolan, där en gymnasiepoäng motsvaras av en undervisningstimme?

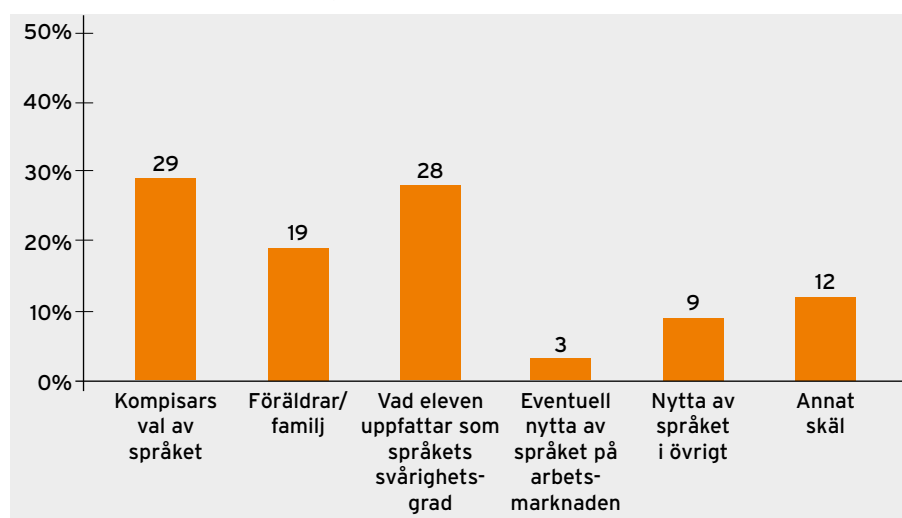

En stor majoritet av lärarna anser att det bör återinföras en reglering som garanterar eleverna ett bestämt minsta antal undervisningstimmar, kopplat till gymnasiepoängen. Det är ungefär samma siffror som för ämnet engelska.

Tidigare refererades till den studie som Lärarnas Riksförbund nyligen presenterat som uteslutande handlade om undervisningstiden i gymnasieskolan. Resultatet i den studien överensstämmer med resultaten i föregående tabell när det gäller hur mycket undervisningstid som läggs ut. En tredjedel av lärarna uppgav att 80 eller färre timmar läggs ut i 100-poängskurserna och endast fem procent av lärarna uppger att mer än 100 timmar läggs ut.

Elevers val, genomströmning och status för ämnet moderna språk

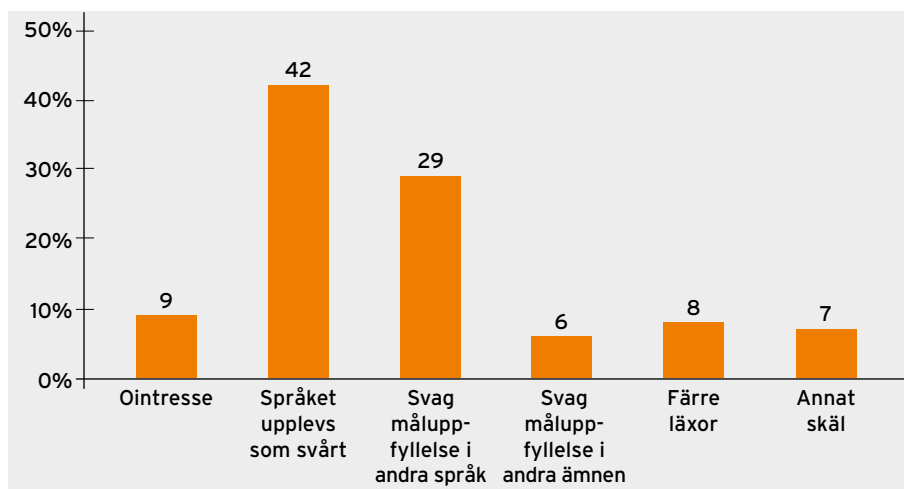
Diagram 15. Vilken faktor påverkar elevens val av moderna språk i störst utsträckning, enligt din uppfattning? Relatera endast till de elever som faktiskt valt ett modernt språk.

Det finns många anledningar till varför elever väljer ett specifikt språk. Enligt lärarna är det framför allt två faktorer som spelar roll, nämligen kompisars resonemang kring språkvalet samt vad man uppfattar som språkets svårighetsgrad. Nyttan av språket på arbetsmarknaden tycks väga mycket lätt. Detta visar vikten av studie- och yrkesvägledning både inför språkvalet men även vid valet till gymnasieskola.

De lärare som markerat annat skäl lyfter fram en rad skäl, men inget ytterligare skäl som skulle kunna utgöra ett eget svarsalternativ. Det handlar om allt ifrån att ett språkområde har intressant kultur till hur stora klasserna är inom de olika språken på skolan. När det gäller meritpoäng så påverkar dessa förhoppningsvis eleverna i riktning att faktiskt välja ett språk.

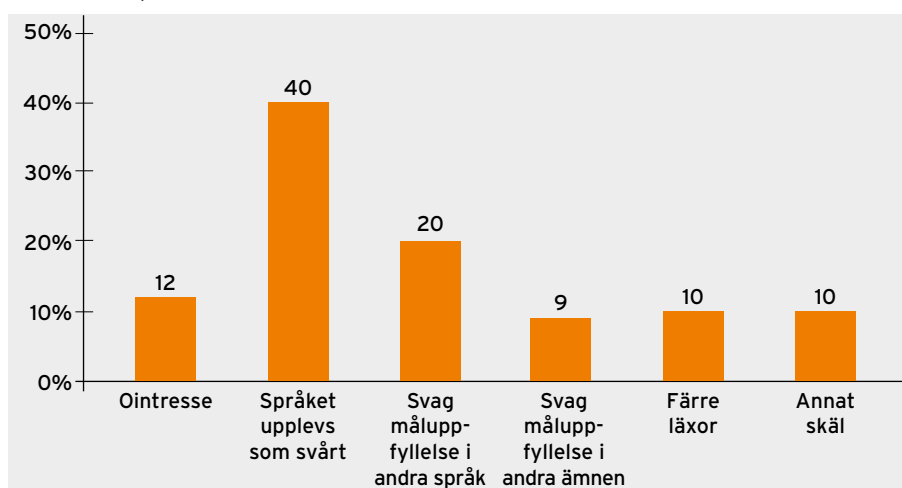
Diagram 16. Vi vet att elever väljer bort språk av många skäl (både vid språkvalet i grundskolan och i gymnasieskolan), men vi skulle vilja veta vilket av nedanstående skäl som du anser utgör den vanligaste anledningen till att elever på din skola väljer bort moderna språk till förmån för andra alternativ?

När det gäller de elever som inte väljer ett språk lyfts framför allt skälet att elever tenderar att uppleva språk som svårt. Detta är förmodligen ofta kombinerat med svag måluppfyllelse i både andra språkämnen och andra ämnen i övrigt.

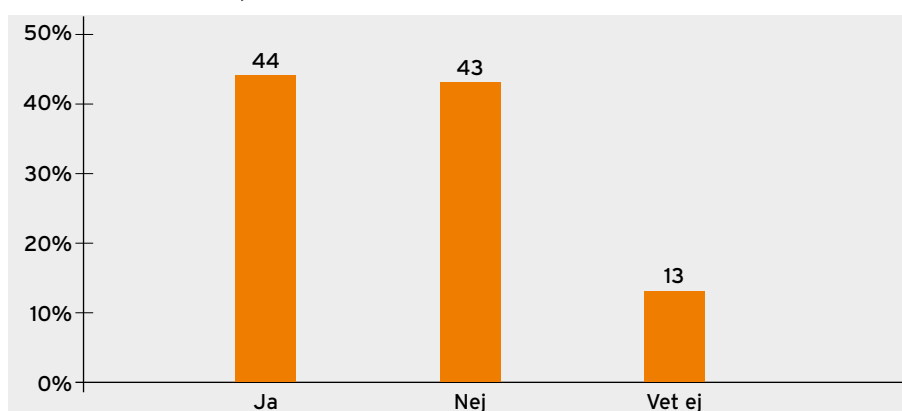
För elever som nyligen invandrat till Sverige och som har svårigheter med såväl svenska som engelska, är det rimligt att man satsar på måluppfyllelse i dessa ämnen, särskilt när sådana valbara alternativ finns.

Diagram 17. Vi vet att elever hoppar av studier i språk av många skäl, men vi skulle vilja veta vilket av nedanstående skäl som du anser utgör den vanligaste anledningen till att elever på din skola hoppar av studier i moderna språk till förmån för andra alternativ?

Anledningarna till att elever som inlett språkstudier hoppar av liknar de anledningar som förklarar varför elever från början väljer bort ett tredje språk. Det handlar om att språket upplevs som svårt och att måluppfyllelsen tryter i andra ämnen. Då prioriteras det tredje språket ned.

Diagram 18. Anser du att alla elever har förutsättningar att klara av att läsa ett moderna språk?

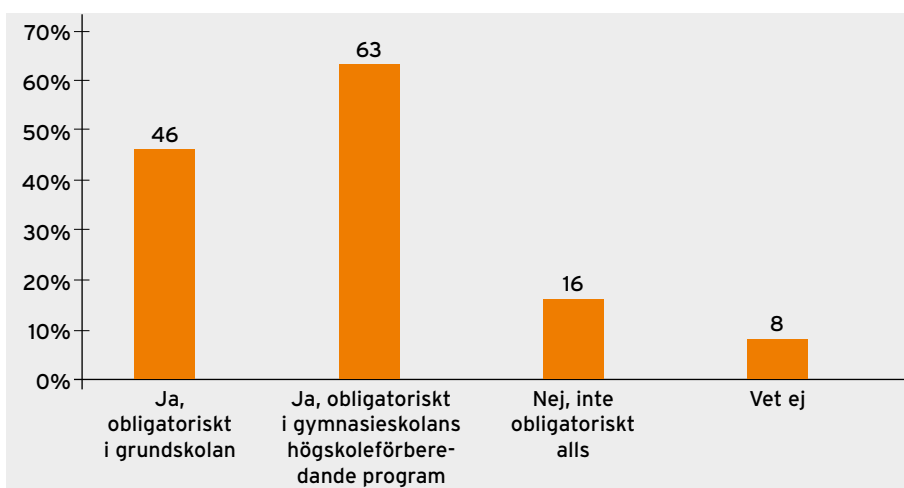

De moderna språkens status i skolan

Diagram 18 visar hur lärarna i moderna språk svarat på denna fråga. De verkar vara kluvna i sin åsikt. I de öppna svaren talas mycket om elever som inte är studiemotiverade samt elever som nyligen invandrat till Sverige. Många säger också att det vore rimligt att eleverna fick ett praktiskt alternativ inför det så kallade språkvalet.

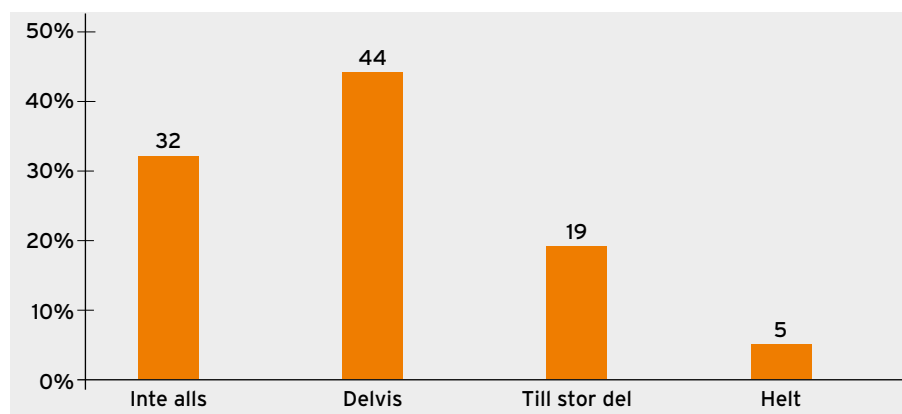
Överlag visar lärarna stor förståelse, utifrån olika argument, till att alla elever inte läser ett tredje språk.

Diagram 19. Anser du att moderna språk borde vara obligatoriskt i grundskolan, respektive i gymnasieskolans högskoleförberedande program? Flera svarsalternativ möjliga.

En tydlig majoritet av lärarna i moderna språk anser att ett tredje språk bör vara obligatoriskt i gymnasieskolans högskoleförberedande program. Endast 16 procent av lärarna vill att moderna språk ska vara ett frivilligt val i både grundskola och gymnasieskola.

Diagram 20. Hur pass väl instämmer du i följande påstående:
Jag anser att moderna språk har en stark ställning på min skola.

Lärarnas egna förslag på åtgärder för att höja statusen för moderna språk

Avslutningsvis har lärarna i moderna språk själva fått föreslå åtgärder som skulle kunna höja ämnets status i skolan. Till saken hör att moderna språk från och med hösten 2014 kommer att ge meritpoäng vid ansökan till gymnasieskola, på samma sätt som ämnet (språkval) sedan år 2010 ger meritpoäng vid ansökan från gymnasieskola till högskola. Frågan gäller alltså åtgärder utöver de som redan är beslutade.

Totalt har 239 lärare i moderna språk föreslagit olika åtgärder. Förslagen fördelar sig i huvudsak inom fem huvudområden:

- **Obligatorium.** Det vanligast förekommande förslaget är att ämnet bör bli obligatoriskt, antingen i grundskolan och/eller i gymnasieskolans högskoleförberedande program.
- **Tydligare meritvärdering.** Att moderna språk bör få ett större lyft inom ramen för meritvärderingssystemet. De meritpoäng som ges anses inte räcka. Denna typ av förslag bygger på att ämnet är valbart.

- **Anpassa gruppstorleken och/eller få möjlighet att nivåanpassa.**
Många lärare lyfter fram vikten av att kunna ge alla elever undervisning utifrån olika förutsättningar, något man uppfattar som svårt i dag.
- **Fler undervisningstimmar.** En önskan om att språket uppvärderas tidsmässigt. Eleverna hinner inte komma in i språket i tillräcklig utsträckning med dagens antal undervisningstimmar.
- **Internationellt utbyte.** Att få möjlighet att praktisera språket, antingen genom att resa till ett land där språket talas, och/eller via klassutbyte där elever från språkområdet också kommer till Sverige.

Del B. Beskrivande statistik över moderna språk

Grundskolan, utvecklingen åren 2000-2012

Nedan återges en kort beskrivning av andelen elever som läser moderna språk i grundskolan, uppdelat på tyska, franska och spanska. Diagrammen visar utvecklingen från år 2000 till år 2012. Statistiken är sammanställd utifrån uppgifter på Skolverkets hemsida. Det första diagrammet visar andelen av samtliga elever i årskurserna 7 respektive 9 som läser ett modernt språk. De elever som läser ett modernt språk som inte är något av de ovan nämnda språken utgör omkring en procent eller mindre för de beskrivna åren.

Som framgår av redogörelsen har andelen elever som läser ett modernt språk ökat de senaste åren. Från att ha legat kring 80 procent i årskurs 7 i början av 2000-talet har andelen stigit till 85 procent i slutet av den observerade perioden. Avhoppet från moderna språk mellan årskurserna 7 och 9 är dock omfattande. År 2012 var det endast 70,6 procent av eleverna i årskurs 9 som läste ett modernt språk. Det är dock en ökning med drygt fem procentenheter från början av 2000-talet.

Det har under den beskrivna tiden skett en omfattande omfördelning av elever mellan de tre huvudspråken. Från år 2000 till år 2012 har andelen elever som läser franska i årskurs 9 fallit från 19,6 till 14 procent. Motsvarande siffra för tyskan är ett tapp från 34,5 till 17 procent, vilket gör det tyska språket till den stora förloraren. Tappet för tyskan och franskan ska ses i ljuset av den kraftiga ökningen av andelen elever i årskurs 9 som läser spanska, en ökning från 8,9 till 38,1 procent under samma tidsperiod.

Diagram 21. Utvecklingen av andelen elever som läser moderna språk i årskurs 7 (röd) och årskurs 9 (grön) åren 2000-2012.

Källa: bearbetning av Skolverkets statistik, beskrivande data.

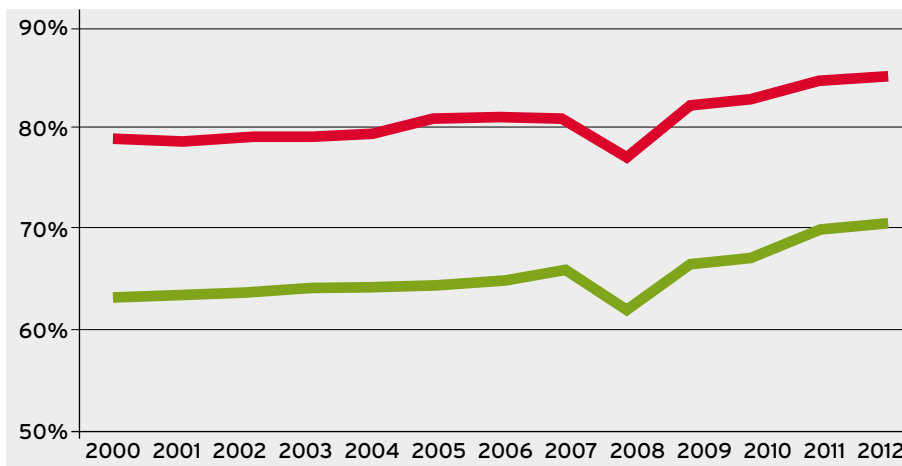

Diagram 22. Utvecklingen av andelen elever som läser tyska i årskurs 9 åren 2000-2012.

Källa: bearbetning av Skolverkets statistik, beskrivande data.

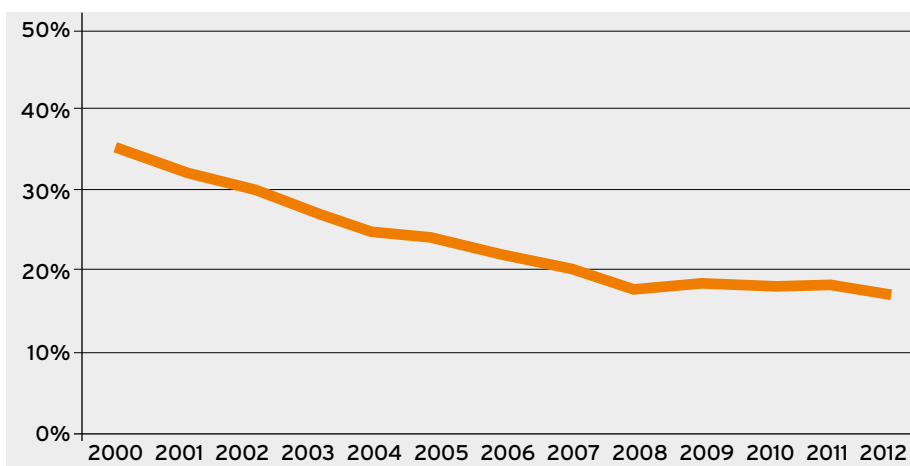

Diagram 23. Utvecklingen av andelen elever som läser spanska i årskurs 9 åren 2000-2012.

Källa: bearbetning av Skolverkets statistik, beskrivande data.

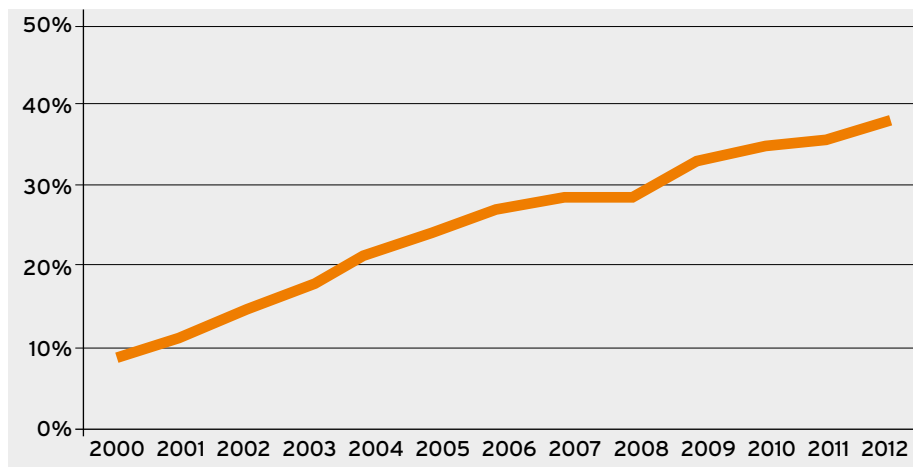
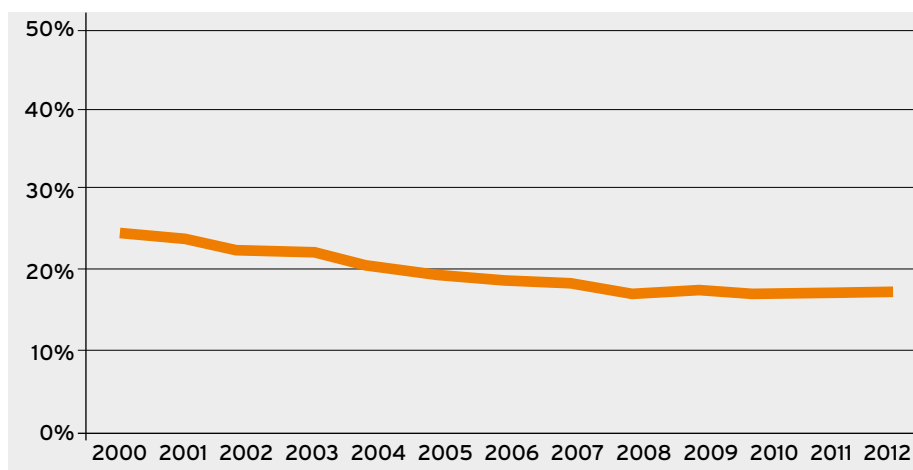

Diagram 24. Utvecklingen av andelen elever som läser franska i årskurs 9 åren 2000-2012.

Källa: bearbetning av Skolverkets statistik, beskrivande data.

Gymnasieskolan, utvecklingen läsåren 2002/03-2011/12

I följande tre diagram återges en kort beskrivning av andelen elever som läser moderna språk i gymnasieskolan, uppdelade på tyska, franska och spanska. Diagrammen visar utvecklingen från läsåret 2002/03 till läsåret 2011/12, alltså de läsår man tillämpat steg 1, 2, 3 till 7 (till skillnad från tidigare kurs A, B och C). Statistiken är sammanställd utifrån uppgifter på Skolverkets hemsida.

Steg 3 är det steg som utgör fortsättningskurs efter det att man läst steg 1 och 2 i grundskolan. Man kan även börja läsa steg 1 och 2 i gymnasieskolan (C-språk), men statistiken över dessa kurser finns inte med i denna beskrivning. Som mest kan man läsa upp till steg 7, men det är det ytterst få elever som gör.

Andelen elever som läser något av de tre moderna språken inom ramen för steg 3 och steg 4 har ökat från 50,6 procent läsåret 2002/03 till 58,9 procent läsåret 2011/12.

Precis som för grundskolan noteras en kraftig minskning av andelen elever som läser tyska. För steg 3 har andelen sjunkit från 16,9 till 9,4 procent. Andelen har dock stigit från läsåret 2008/09 då botten nåddes med 8,5 procent. Spanskan har märkt en stadig ökning under hela den observerade tidsperioden, från 5,1 till 17,8 procent som läser steg 3.

Franskan tappade från 10,2 läsåret 2002/03 till 6,9 läsåret 2008/09, men har återhämtat sig till 9,1 procent som läste steg 3 läsåret 2011/12.

Diagram 25. Utvecklingen av andelen elever som läser tyska steg 3 respektive 4 i gymnasieskolan läsåren 2002/03-2011/12.
Källa: bearbetning av Skolverkets statistik.

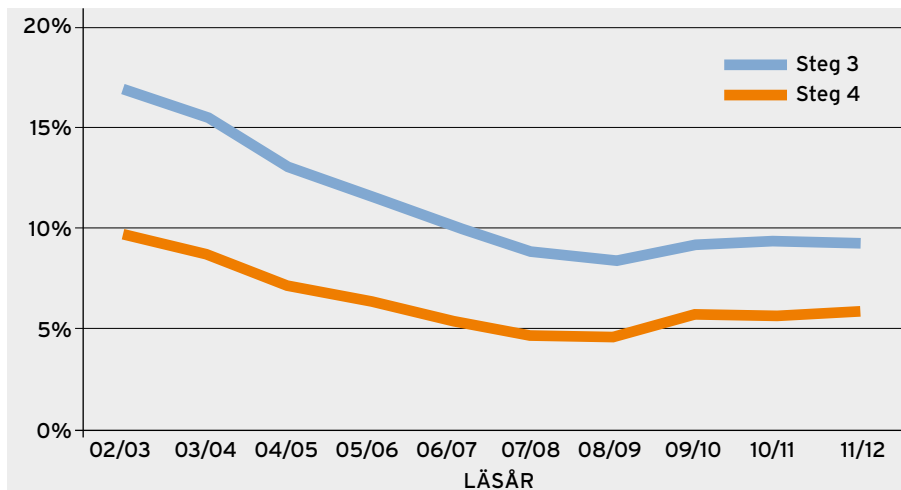

Diagram 26. Utvecklingen av andelen elever som läser spanska steg 3 respektive 4 i gymnasieskolan läsåren 2002/03-2011/12.
Källa: bearbetning av Skolverkets statistik.

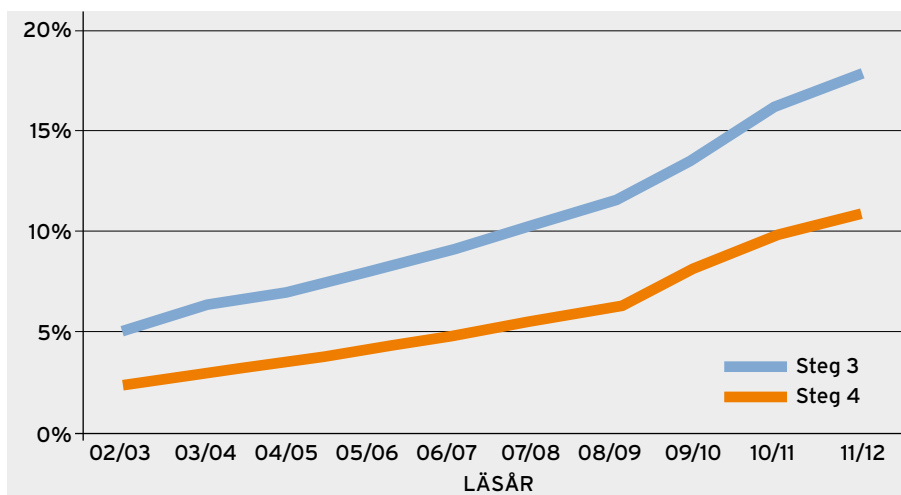
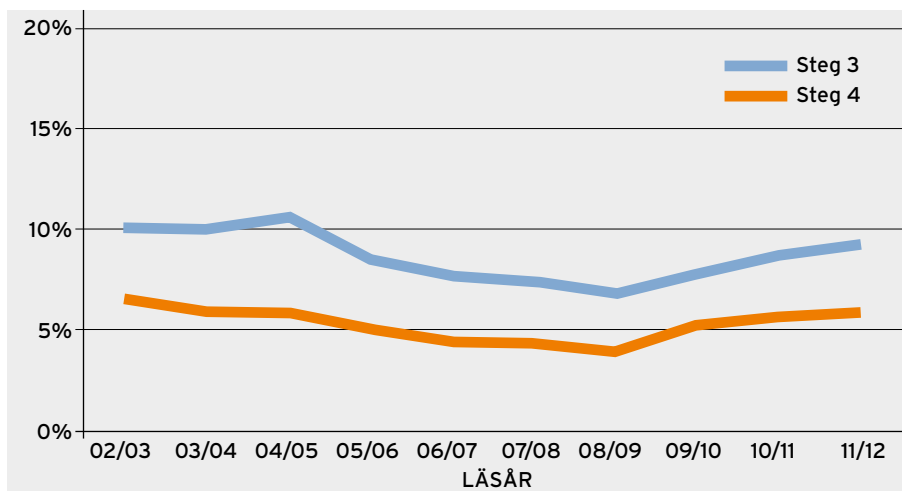

Diagram 27. Utvecklingen av andelen elever som läser franska steg 3 respektive 4 i gymnasieskolan läsåren 2002/03-2011/12.
Källa: bearbetning av Skolverkets statistik.

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

Lärarnas Riksförbund är det akademiska förbundet som enbart organiserar behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare. Med snart 90 000 medlemmar är vi ett av de största förbunden inom Saco.